

Є. І. Бородін

Дніпропетровська обласна державна адміністрація

ВИЩА ОСВІТА НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Розкрито особливості сучасного стану вищої освіти Дніпропетровської області, показані основні проблеми її поступу.

Вища освіта – інтелектуальний стрижень складного й суперечливого процесу докорінного оновлення українського суспільства. Поступ цієї надзвичайно важливої ділянки культурного буття України в широкому сенсі цього поняття вже ставав предметом монографічного вивчення в нашому краї [1; 2]. Проте наукове осмислення тих змін, що відбуваються у вищій освіті сучасної України в цілому та її регіонах зокрема, тільки розпочалося. Тому дана стаття ставить на меті зробити певні узагальнення, визначити деякі проблеми розвитку вищої школи у такому важливому регіоні Наддніпрянщини, як Дніпропетровська область.

Спочатку проаналізуємо вузівську мережу регіону, яка складається з 84 вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ). В області функціонує 4 ВНЗ, яким надано статус національних. До сектору державної власності входять 64 ВНЗ, (47 – I-II рівнів акредитації, 17 – III-IV рівнів акредитації), до комунального сектору – 15, до приватного сектору – 5. Крім того, діють 37 відокремлених структурних підрозділів та філій вищих навчальних закладів.

3 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації 13 ВНЗ (з них 3 приватних) підпорядковуються Міністерству освіти і науки України, 7 підпорядковані іншим галузевим міністерствам, 1 заклад обласного підпорядкування. За рейтингом, проведеним Міністерством освіти і науки України, в області представлено 3 вищих навчальних заклади, які увійшли в 20 найкращих закладів України за показниками якості науково-педагогічного потенціалу, якості освіти та міжнародного визнання. Це Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Національний гірничий університет та Національна металургійна академія України, які посіли 11, 14 та 17-те місця відповідно.

Кількісне розташування вищих навчальних закладів у Дніпропетровській області видно з наведених табл. 1 та 2.

Таблиця 1

ВНЗ I-II рівнів акредитації Дніпропетровської області 2008 р.

№ з/п	Назва міста	Кількість навчальних закладів на 2008 р.
1	м. Дніпропетровськ	24
2	м. Дніпродзержинськ	9
3	м. Вільногірськ	1
4	м. Верхньодніпровськ	1
5	м. Кривий Ріг	15
6	м. Жовті Води	2
7	м. Марганець	1
8	м. Нікополь	4
9	м. Новомосковськ	2
10	м. Павлоград	2
11	м. П'ятихатки	1
ВСЬОГО		63

Таблиця 2

ВНЗ III-IV рівнів акредитації Дніпропетровської області 2008 р.

№ з/п	Повна назва установи (закладу)	Кількість навчальних закладів на 2008 р.
1	м. Дніпропетровськ	14
2	м. Кривий Ріг	3
3	м. Дніпродзержинськ	1
4	м. Нікополь	1
5	м. Жовті Води	1
6	м. Павлоград	1
ВСЬОГО		21

Важливою проблемою для аналізу стану справ у вищій освіті є контингент. У 2008/2009 навчальному році цей показник становить 241 тисячу студентів, з них 157 тис. За денною формою навчання та 84 – за заочною. Серед них майже 43 тис. студентів навчається в коледжах, технікумах, училищах та близько 100 тис. студентів – у ВНЗ III-IV рівнів акредитації.

Прийом до вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації в 2008/2009 навчальному році становив близько 48,6 тис. студентів, випуск 2007/2008 навчального року становив близько 55,8 тис. студентів. Загальний конкурс серед ВНЗ I-II рівнів акредитації на місця державного замовлення складав 1,76.

По ВНЗ III-IV рівнів акредитації попитом користувалися спеціальності економічного (конкурс складав 7 осіб/місце), юридичного (6,9) філологічного (6,8) напрямів. Не меншим попитом користувалась спеціальність журналістика (6,1), спеціальності комп'ютерного напрямку (5,6) та психології (5,1).

Суттєвим індикатором рівня вищої освіти є кваліфікованість педагогічних та науково-педагогічних кадрів. Навчальний процес у ВНЗ I-II рівнів акредитації забезпечують 3365 викладачів основного персоналу. У ВНЗ III-IV рівнів акредитації науково-педагогічних працівників – 7652 особи; докторів наук – 743 (9,2 %), професорів – 866 (8,6 %), кандидатів наук – 3625 (44,9 %), доцентів – 3519 (32,9 %).

Стан розвитку ВНЗ значною мірою зумовлюється матеріально-технічною базою. Загальна площа будівель вищих навчальних закладів становить 2340,9 тис. кв. м, у тому числі ВНЗ I-II рівнів акредитації – 528,7 тис. кв. м, а ВНЗ III-IV рівнів акредитації – 1812,2 тис. кв. м.

Площа навчально-лабораторних будівель ВНЗ III-IV рівнів акредитації – 1164,3 тис. кв. м, площа з розрахунку на 1 студента денної форми навчання становить 12,8 кв. м, середній показник по Україні – 11,2 кв. м.

Станом на 01.09.2008 р. у гуртожитках проживає 35 156 осіб, серед них у ВНЗ I-II рівнів акредитації – 12 365 осіб, у ВНЗ III-IV рівнів акредитації – 22 791 особа.

у процесі трансформації вищої школи особливого значення набуває її фінансування. Важливо, що протягом 2006/2007 навчального року з обласного бюджету вищим навчальним закладам III-IV рівнів акредитації було надано 2 млн 221 тис. грн на проведення ремонтних робіт.

Суттєвим чинником є матеріальна підтримка здібних студентів, які згодом будуть визначати прогрес у галузях виробництва, освіти та науки. У 2005 р. уперше запроваджено обласні іменні стипендії кращим учням професійно-технічних навчальних закладів, студентам та аспірантам вищих навчальних закладів Дніпропетровської області. Загалом з 2005 р. обласними іменними стипендіатами стали 1050 учнів та студентів, стипендій виплачено на загальну суму 2 млн грн.

У 2006 р. уперше запроваджено обласну іменну стипендію ім. О. М. Макарова кращим студентам, аспірантам вищих навчальних закладів та молодим науковцям Дніпропетровської області. Загалом з 2006 р. виплачено 9 стипендій ім. О. М. Макарова на загальну суму 36 тис. грн.

За підтримки облдержадміністрації в 2007 р. проведено 14 наукових конференцій на загальну суму понад 285 тис. грн. Станом на

1 вересня 2008 р. проведено 9 наукових конференцій на загальну суму 200 тис. грн.

Однією з сучасних проблем розвитку вищої школи є функціонування ефективної моделі студентського самоврядування. З цього погляду заслуговує на увагу досвід діяльності Дніпропетровської молодіжної обласної адміністрації, створеної в 2006 р. Ця молодіжна структура спільно зі структурними підрозділами облдержадміністрації проводить щорічні обласні фестивалі, конкурси «Студентська весна», «Студент року», «Новорічний вогник». Представники Дніпропетровської молодіжної обласної адміністрації постійно беруть участь у всеукраїнських заходах, які організовуються для студентства, а також у заходах, які спрямовані на виконання завдань уряду у сфері молодіжної політики.

Помітним чинником вузівського життя в регіоні, його координації є рада ректорів вищих навчальних закладів при голові облдержадміністрації, яка є консультативно-дорадчим органом, створеним у 2005 р. розпорядженням голови облдержадміністрації, а в 2006 р. розпорядженням голови ОДА від 24.02.2006 № 62-р-06 внесено зміни щодо її складу. Головою ради ректорів вищих навчальних закладів є ректор Національної металургійної академії України Олександр Григорович Величко. Засідання ради ректорів проводяться щомісяця. На засіданнях розглядаються питання навчання, виховання, соціального захисту учасників навчально-виховного процесу, а також питання міжнародних зв'язків та наукового розвитку.

Аналіз стану вищої школи в регіоні дав можливість виділити низку нагальних проблем, розв'язання яких дасть можливість надати нові імпульси її поступу. Серед них, насамперед, укажемо такі:

1. Проходження практики: ускладнено проходження студентами виробничої практики (Закон України «Про вищу освіту») у зв'язку з тим, що майже всі підприємства знаходяться в приватній формі власності і зазвичай не приймають до себе студентів вищих навчальних закладів. Є нароблені пропозиції: затвердження на рівні Кабінету Міністрів України Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів.

2. Наукові дослідження: застарілість лабораторно-дослідного обладнання призводить до фактичної зупинки проведення якісних і ефективних наукових досліджень, необхідних для забезпечення інноваційного розвитку країни та регіону. За цих обставин є доцільним створення міжвузівських науково-дослідних центрів та їх фінансування через Державну цільову науково-технічну та соціальну програму «Наука в університетах» на 2008–2012 роки (постанова Кабі-

нету Міністрів України від 19 вересня 2007 року № 1155) та обласний бюджет.

3. Оздоровлення студентів: відсутність бюджетного фінансування на утримання та функціонування студентських спортивно-оздоровчих таборів. З цього погляду буде необхідним звернення до Міністерства освіти і науки України щодо цільового фінансування молодіжної програми «Оздоровлення студентів» та цільова підтримка з обласного бюджету.

4. Псевдоосвіта: чинним законодавством не регламентується використання термінів «університет», «академія» тощо в назвах суб'єктів господарювання. Це дає можливість створювати псевдовищі навчальні заклади без ліцензій підприємцям з сумнівною репутацією, ошукувати громадян.

За цих обставин слід ініціювати перед Верховною Радою України питання щодо внесення відповідних змін до Закону України «Про вищу освіту». Наразі відповідні пропозиції опрацьовані радою ректорів вищих навчальних закладів спільно з головним управлінням освіти та науки облдержадміністрації.

Аналіз стану розвитку вищої школи на Дніпропетровщині та виявлення її проблем є важливим для накреслення перспектив поступу цієї важливої ділянки буття українського суспільства.

Бібліографічні посилання

1. *Поляков М. В.* Вища школа Дніпропетровщини в умовах незалежності: тенденції та перспективи розвитку / М. В. Поляков, В. В. Іваненко, А. І. Голуб. – Д., 2002.
2. *Історія Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара* / Голова редкол. М. В. Поляков. – Вид. 4-те, доп. і перероб. – Д., 2008.

Надійшла до редколегії 01.10.2008 р.